

JUHÁSZ TAMÁS^{NÉ} főiskolai tanársegéd:

**MEGFIGYELÉSEK ÉS SZEMPONTOK
AZ V. ÉS VI. OSZTÁLYOS GYERMEKEK JÁTÉKAINAK
PEDAGÓGIAI SZEMPONTÚ VIZSGÁLATÁHOZ**

I.

A gyermek és a játék egymástól elválaszthatatlan. A fejlődés minden szakaszában fontos szerepe van. A kisgyermeknél egészen alapvető tevékenység. Iskolás korban a gyermek első feladata a tanulás, de a játék továbbra sem veszi el jelentőségét. Ezután is szüksége van a gyermeknek arra az örömrre, azokra az élményekre, amelyeket a játék ad. Ebben a korban a játéka — az előző korhoz viszonyítva — szervezettebb lesz, s közösségi formát ölt. Több lesz benne az értelmi vonás, öntudatosabbá válik. A játék fejleszti az iskolás gyermek testét, fizikai, pszichikai képességeit, erkölcsi tulajdonságait, részt vesz személyisége sokoldalú formálásában.

A tanulmány módszertani célkitűzése

Ez a tanulmány igyekszik rámutatni néhány olyan problémára, melyek az V. és VI. osztályos tanulók játékaiban jelentkeznek. Feleletet próbál adni arra, hogy az életkori tulajdonságok hogyan tükröződnek egy-egy tájon, valamint arra, hogy a tantervi követelmények mennyire veszik figyelembe a gyermekek játékigényeit. Végül néhány útmutatást akar adni arra, hogyan használhatja fel a pedagógus a játékot a gyermek nevelésében.

Ezekre a kérdésekre négy iskolában szerzett adatok, közvetlen megfigyelések és tanulókkal folytatott egyéni beszélgetések alapján igyekszünk választ adni.

Az 1958/59-es tanévben véleménykutatást végeztem kérdőívekkel Gyömrő, Mándok, Szőlőskert (Debrecen) és Eger III. sz. iskolájának V. és VI. osztályaiban.

A tanulóknak a következő kérdésekre kellett válaszolniuk:

1. Mi a legkedvesebb játékod?
2. Miért ez a legkedvesebb?
3. Milyen játékokat ismerek?
4. Kikkel szeretek játszani?

Hogy a tanulók őszintén válaszoljanak ezekre a kérdésekre, kilátásba helyeztük nekik, hogy minden lehető alkalommal a legkedvesebb játékokat fogják játszani. (Üttörő foglalkozásokon, kirándulásokon, stb.).

A kérdésekre összesen 207 lány és 229 fiú adott választ. A válaszadásban résztvevő tanulók számát és nemek szerinti megoszlását az alábbi táblázat mutatja:

Szőlőskert	18 lány	24 fiú.
Gyömrő	33 lány	49 fiú.
Mándok	48 lány	53 fiú.
Eger	108 lány	103 fiú.

A játékok csoportosításában főbb szempontjaim: az egyéni és közösségi jelleg, a mozgásosság és az alapvető eszköz. E szerint az V. és VI. osztályos tanulóink legkedvesebb játékeit a következőképpen csoportosítottam:

1. Labdajátékok (futball, fejelés, labdázás, kézilabda, stb.).
2. Társas-mozgásos játékok (bújócska, fogó. Hol vagy Jakab?, szembe-kötősdí, balatoni halászat. künn a bárány, benn a farkas, páros cica, hissú ki libáim, stb.).
3. Társas, nem mozgásos játékok (ki tud legnagyobbat hazudni, fiú- és lánynév, kártyázás, malmozás, tanítósdí, tanárossdí, stb.).
4. Egyéni játékok (hegedülés, olvasás, rajzolás, horgolás, babázás, gyufacimkegyűjtés, bélyeggyűjtés, stb.).

A labdajátékok csoportjában az egyéni és közös labdajátékok egyaránt benne vannak. Ezeket a játékokat azért nem differenciáltam, mert a labda, mint játékeszköz, a legátfogóbb rendezési elvnek bizonyult.

Azt, hogy a legkedvesebb játékok hogyan oszlanak meg számszerűen, helyileg, nembelileg, falu és város között, s a közös és egyéni játékoknak milyen a viszonya, a következő táblázat mutatja:

F i ú k										
Helység	Tanulók		1		2		3		4	
	száma	%	száma	%	száma	%	száma	%	száma	%
Szőlőskert V—VI.	24	100	21	87,5	3	12,5	—	—	—	—
Gyömrő V—VI.	49	100	29	59,1	14	28,5	2	4,-	4	8
Mándok V—VI.	53	100	19	35,8	32	60,3	2	3,7	—	—
Eger V—VI.	103	100	41	39,8	32	31,6	11	10,6	19	18,4
Összesen:	229	100	110	48,-	81	35,4	15	6,5	23	10,0

L á n y o k										
Szőlőskert	18	100	—	—	14	78,0	3	16,6	1	5,0
Gyömrő	33	100	3	9,0	17	51,5	9	27,0	4	12,1
Mándok	48	100	3	6,2	38	78,0	6	12,4	1	2,0
Eger	108	100	9	8,3	36	33,3	19	17,6	44	40,7
Összesen:	207	100	15	7,2	105	50,7	37	17,8	50	24,1

- Jelmagyarázat: 1. Labdajátékokat kedvelők.
2. Társas-mozgásos játékokat kedvelők.
3. Társas nem mozgásos játékokat kedvelők.
4. Egyéni játékokat kedvelők.

Az eredmények kvalitatív értékelése

Fiúk és lányok játécai

A fenti táblázatból elsősorban azt olvashatjuk le, hogy a gyermekek legkedvesebb játékait többféle tényező befolyásolja. A *nembeli sajátosságok* szembetűnően tükröződnek a játékokban. A fiúk kedvelt játécai között első helyet foglalja el a labdajáték (48 %), ezen belül is erősen dominál a futball. A lányok játékaiban az első helyet a társas-mozgásos játékok kapják (50,7 %). A labdajátékot mindössze 7,2 %-uk kedveli. Jellemző azonban, hogy nem a futballt, hanem a labdázás más formáit szeretik.

A fiúk körében a társas-mozgásos játékok a második helyre kerültek (35,4 %).

Még szembetűnőbb a különbség, ha konkrétan a játékok megnevezését tekintjük. A lányok a fiúkkal ellentétben ebben a korban is tovább megőrzik a társas-mozgásos játékoknak azokat a formáit, melyek Várkonyi Hildebrand szerint az összhangzatos, szolidabb mozgásokban, táncokban érik el csúcspontjukat. A fiúk közül ezeket a táncos, dallamos játékokat senki sem említi. Ők inkább az olyan jellegű játékokat szeretik, ahol kötött szöveg nélkül minél gyorsabban lehet mozogni.

Érdekes a társas, de mozgásos játékok megoszlása. A lányok 17,8 százaléka, a fiúknak csak 6,5 százaléka tartja kedvelt játékának.

Ez magyarázható azzal, hogy a lányok inkább kedvelik a szellemi természetű társasjátékokat, amint azt Hansen is tapasztalta.

Az adatokból az is kiderül, hogy egyes játékokat csak a fiúk, másokat csak a lányok játszanak. (Fiú-játékok: futball, számháború, katonásdi, csendőr-zsivány, sztoj, famászás, dobálás, csúzlizás, csúszkálás, lövöldözés, gombozás, billiárd, kuglizás, nyilazás, birkózás, sárkányeresztés, stb.) Lány-játékok: Dombon törik a diót, Lánc-lánc, Beültetem, Nyuszi ül a fűben, Körben áll egy ..., Hoppon maradt vőlegény, Boszorkányos ..., Anyukás, Boltos, Tanítósdí, Színészdí, Csön-csön gyűrű, stb.) De vannak közös játékok is: (fogó, bújócska, méta, malom, fekete-fehér, add tovább, mert púpos leszel, utolsó pár előre fuss, kártya stb.)

A nembeli sajátosságok a játék módjában és motivumaiban is kifejezésre jutnak. A fiúk játékaiban nem annyira a szórakozás dominál, mint inkább a versengés, az erő megmutatása, a harcias és vetélkedő vadság. A lányoknál inkább a szórakozás a vezető motívum, s szívesebben vesznek át új játékokat. A fiúk játékaiban a fogó és a futball szinte minden mást elnyom. A lányok játékmódja szolidabb. Sokkal inkább simulékonyabb és alkalmazkodóbb, mint a fiúké. A játékszabályokat szigorúan megtartják és nem élezik az ellentéteket. A fiúk lehurrogják azt, aki vét a szabály ellen. A lányok elsősorban a játékért izgulnak, s nem annyira a győzelemért. A fiúk a lányokkal ellentétben, inkább a győzelemért szurkolnak, náluk a győzelem öröme a döntő.

Az is jellemző ebben a korban, hogy mind a fiúk, mind a lányok szívesebben játszanak saját nembelijükkel. A lányok 31 százaléka, a fiúk 40 százaléka határozottan ki is jelenti válaszában, hogy nem szeret

fiúkkal, illetve lányokkal játszani. A két nemnek egymástól való taszítódása ebben a korban jellemző sajátosság. Míg óvodás korban szívesen játszanak együtt fiúk és lányok, a prepubertás korban ennek az ellenkezője tapasztalható. Ez igen jól tükröződik feleleteikből és tetteikből egyaránt.

Az egyéni és közös játékok viszonya

A táblázatból kiolvashatjuk azt is, hogy milyen az egyéni és közös játékok viszonya. A kedvelt játékok — s általában minden játékuk —, nagy mértékben a társas, a közös játékok felé tolódnak el. Az egyéni játékok jelentéktelen helyet foglalnak el. Ez százalékban kifejezve a következő: társasjátékot a fiúk 90 százaléka, a lányok 65,9 százaléka szereti és játssza. Ezzel szemben az egyéni játék a fiúknál 10 százalék, a lányoknál 24,1 százalékban szerepel.

Az egyéni és csoportos játékoknak ez az aránya azt bizonyítja, hogy a 11—12 éves tanulókra a társas, a kollektív életforma a jellemző.

Falusi és városi játékok

A fentebb említett szempontból érdekes a falusi és városi gyermekeket összehasonlítani. Míg a három falusi iskolában az egyéni játékok egyáltalán nem, vagy csak egészen minimális számban szerepelnek a legkedvesebb játékok között, addig városon viszonylag nagy százalékban mutathatók ki. A fiúknál 18,4 százalékot, a lányoknál 40,7 százalékot tesznek ki az egyéni játékok. Mi lehet ennek az oka?

Magyarázható ez elsősorban a szűkebb családi környezettel, a szülők foglalkozásával, (anyagi helyzetével), a szülői felügyelet mértékével, a környezet kultúráltságával. Városon a gyermekek általában kultúráltabb környezetben élnek. Szellemi érdeklődésük, amely az egyéni elmélyülést kedveli, korábban ébred. A városi gyermek több és komolyabb játékszert kap, amelyekkel egyénileg is elszórakozhat a gyermek. A városi gyermek mozgása is korlátolt. Nagyobb a felügyelet, az utcára nem engedik a gyermeket, sokan csak otthon, s egyedül játszhatnak.

Érthető, hogy a faluk gyermekeinél az egyéni játékok száma egészen minimális. Falun sokkal nagyobb a mozgásosság kiélésének lehetősége. Szinte korlátlan a mozgási lehetőség. A falusi életforma ezért kedvez annyira a fiúk banda szellemének. A városi gyermek többségének nincs megfelelő tere mozgási hajlamainak a kiélésére.

Jellemző sajátosságra bukkanunk, ha a fiúk kedvelt játékát, a hadijátékot (katonásdi, rabosdi, csendőrzsivány) kiemeljük a társas-mozgásos játékok csoportjából, s megvizsgáljuk kedveltségének mértékét a falusi fiúknál és lányoknál.

Helység	Fiúk száma	Fiúk %	Hadi j. játszó száma	Hadi j. játszó %	Lányok száma	Lányok %	Hadi j. játszó száma	Hadi j. játszó %
Szőlőskert	24	100	2	8,32	18	100	—	—
Gyömrő	49	100	3	6,12	33	100	—	—
Mándok	53	100	12	22,6	48	100	—	—
Eger	103	100	9	8,7	108	100	—	—
Összesen:	229	100	26	11,3	207	100	—	—

A fenti táblázat azt mutatja, hogy a lányok egyáltalán nem játszanak hadijátékot. A fiúknak is mindössze 11,3 százaléka. A lányoknál nembeli sajátosságuknál fogva érthető ez. Felvetődik viszont a kérdés, hogy a fiúk, — kikre ebben a korban jellemző a csoportalakítási tevékenység, harci kedv, a hősiességet és vakmerőséget, ravaszságot és erőt kívánó kalandos vállalkozás, a vetélkedéssel járó tevékenység —, miért játsszák ilyen kis számmal ezt a játékot.

Ennek okát abban lehet keresnünk, hogy ez a játék aránylag nagyobb szervezést, irányítást igényel, mint általában a többi. Habár ebben a korban már erősen jelentkezik a szervezettség igénye, főként fiúknál, mégis azt tapasztalhatjuk, hogy ez az igény egyrészt még nem elég erős, másrészt a falusi gyermeknél ez később jelentkezik, mint ahogy az egész fejlődési tempó is lassúbb. (Városon a tereplehetőség is gátolja.)

Társulási módok és formák a játékban

Megfigyeltük a játékosok csoportosulását, s a „Mit játsszunk?” kérdés eldöntésének motivumait is. A következőket tapasztaltuk: a társulások leggyakoribb szempontjai:

1. őrsi tagság,
2. valamilyen kiemelkedő tulajdonság, (ének, romantikus vágy, erősség, ügyesség stb.),
3. egy utcában való lakás,
4. barátság,
5. osztálytársi kapcsolat.

Érdekes, hogy egész osztályok ritkán játszanak együtt.

Ez tulajdonítható annak, hogy a differenciálódás ekkor már erősen folyamatban van, a szétváló érdekek, érdeklődési irányok megnehezítik a nagyobb csoportok kialakulását. A jó nevelő azonban ezeket át tudja hidalni az iskolában, s mindenkit a helyére állít az osztályközösségben.

A „Mit játsszunk?” kérdés eldöntését erősen befolyásolja a játék ismerete, a gyermek biztonsága, jártassága a játékban. Ismert játékot általában szívesebben játszanak. Az életkori és nembeli sajátosságokon kívül még a gyermek egyénisége, temperamentuma is beleszól a döntésbe. Vannak olyan gyerekek, akik szeretnek vezető, irányító szerepet betölteni, s a játék kiválasztásnál ezt igyekeznek maguknak biztosítani. A szerényebbek, csendesebbek, a játékok megválasztásában is azok maradnak. Ezeket a megállapításokat közvetlen megfigyelések és a tanulókkal folytatott egyéni beszélgetések alapján tesszük.

A sok játékból rendszerint azt választják, amelyikben többen játszhatnak és amelyet huzamosabb ideig játszhatnak. (Vannak játékok, amelyeket végkimerülésig játszanak, ha sok bennük a romantikus élmény, és kiélheti magát a gyermek, önállóan is cselekedhet, és ha a bandavezér jó irányító és szervező.)

Az előbbieket igazolják megfigyeléseink mellett azok a feleletek is, amelyeket arra a kérdésre adtak a gyermekek, hogy miért a megnevezett játék a legkedvesebb. Mintegy 80 százaléka azzal indokolja, hogy ezt a játékot sokan, vagy többen lehet játszani. Az V. és VI. osztályos

gyermeknek szeretnek együtt játszani. Ezt a tulajdonságot ugyan már felfedezhetjük óvodás korban is, azonban lényeges különbség van az óvodások és az iskolások együtt játszása között. Míg az óvodások inkább csak egymás mellett játszanak, addig a 11—12 éves tanulók egymással szeretnek játszani.

Játékaik eredete

Az V—VI. o. kedvelt játékaiknak eredetére vonatkozóan a következő megállapításokat tehetjük:

1. A gyermekek önállóan találják ki játékaikat, s annak maguk alkotják meg szabályait is.

2. Másoktól tanulják, s minden változtatás nélkül elfogadják szabályaival együtt és így lesz saját játékukká.

3. Mástól tanult játékot nem fogadják el változatlanul, hanem új szabályokkal egészítik ki, s esetleg a meglévő szabályokat változtatják meg.

4. A kedvelt játékokat nagyrészt a közösség, a szülők, az iskola stb. örökségként kapják a gyermekek. Ezt a következővel igazolhatjuk. Összehasonlítottuk „legkedvesebb játékaikat” Barna Jakab: „100 gyermek-játék” c. könyvének anyagával, amelyet 60 évvel ezelőtt gyűjtött. Megállapítottuk, hogy a századforduló idején összegyűjtött játékok nagy százalékat gyermekeink ma is játsszák. Ilyenek pl.: Beültetem kis kertemet... Fogócska... Erre csörög... Hol vagy Jancsi?... Utolsó pár előre... Szomszédasszony, hol az olló?... Kint a bárány... Ne nézz hátra, jön a farkas... Adj király katonát... Fehér-fekete... Rabló pandur... Méta... Kakasviadal... Katonásdi... stb.

Az figyelhető meg, hogy a régi játékok közül egyesek elhalnak, mások öröklődnek.

II.

Neveléstani konklúziók

Hogy a játék milyen mértékben segíti elő a gyermek fejlődését, ez nem kis mértékben függ attól, hogy a felnőttek — így a pedagógusok is — mennyire ismerik a gyermekek játékait, s hogyan használják fel azokat céltudatosan nevelő munkájuk során.

Nem érdektelen tehát a gyermekek legkedvesebb játékait megismerni, s megfigyelni, hogyan játsszák azokat. Ez fontos azért, mert a játék megvilágítja az elrejtett indulatokat, érzéseket, amelyek megismerése nélkül a nevelés és tanítás munkája sokkal nehezebb. Ugyanis a gyermek a legkevesebb játékát mély érzéssel és teljes átéléssel játssza, s ezáltal olyan jó és rossz tulajdonságok kerülnek napvilágra, amelyet a nevelő talán sohasem fedezett volna fel a gyermekben. Ilyenkor megszűnnek a gátlásai, illetve tompulnak és az igazi énjét mutatja. Ezek a tulajdonságok sokszor csak felvillannak a játék folyamán, de ez is elegendő ahhoz, hogy a nevelő megismerje a gyermeket. Látogatásaink, megfigyeléseink alapján arra a megállapításra jutottunk, hogy a szülők nem ismerik a gyermek játékait. De nemcsak ez a baj!

Az V. és VI. osztályos gyermekeket a szülők túlságosan elvonják a játéktól és ezáltal koravénné teszik. Falun különösen gyakori, hogy nagyon befogják őket a munkába.

Az is hiba, hogy nem törődnek a gyermek szabadidejének jó megszervezésével, nem törődnek játékával. Ennek káros következménye azután az lesz, hogy a fiúk bandákat szerveznek, s játékaik mind a saját, s mind a társadalom szempontjából káros, sőt veszélyes tulajdonságokat fejlesztenek ki bennük.

Több látogatás, beszélgetés tanúskodik arról is, hogy a *nevelők többsége sem ismeri* a gyermekek játékait, s nem kapcsolódnak be azokba.

Sok esetben nemcsak jó lenne, hanem szükséges is volna, hogy a nevelő is bekapcsolódjék a gyermek játékába. A szerepe sokféle lehet: a játék felélénkítése, gazdagítása, a gyermek jellemére való hatás, több gyermek társítása, több kitartásra nevelés, kezdeményezés fejlesztése stb.

Sokszor még az úttörőfoglalkozásokon sem tölti be igazi szerepét a játék. Leginkább hézagpótló, eléggé sablonos, kevés benne az irányítotttság. Persze a megállapításainkkal nem azt akarjuk hangsúlyozni, hogy a nevelő minden egyes alkalommal ott legyen és részt vegyen a játékban — hisz ez lehetetlen volna —, de arra szeretnénk felhívni a figyelmet, hogy a jelenleginél többet kell törődni a gyermekek játékaival. Nagyobb mértékben kell azokat felhasználni az oktatás és nevelés folyamán.

Hogyan használhatja fel a pedagógus a játékot a gyermek nevelésében?

a) *A nevelő ismerjen sok jó játékot.*

Ismerje azokat a kiadványokat, melyek igen szép számmal tartalmaznak hasznos, értékes, de amellet szórakoztató játékokat. Ha végigtekintjük a játékkal kapcsolatos irodalmunkat, azt kell megállapítanunk, hogy gyermekeink mai játécai egyáltalán nem tükrözik a játékoknak azt a gazdagságát, változatosságát, amelyet az irodalom elénk tár. Ennek oka nagymértékben az, hogy a vezetők sem ismerik a jó játékok gazdag tárházát, s nincs mit megtanítani a gyerekekkel. Ennek a gyakorlatban azután az lesz a következménye, hogy a gyermekek gyakran rossz, vagy kevésbé értékes játékokkal töltik el szabadidejüket. Az is előfordul, hogy jó a játék, amit játszanak, de nap mint nap ugyanazt az ismert játékot játsszák, és ha valaki felveti közülük, hogy játsszanak valami mást, akkor nagy vita, s hosszú huza-vona keletkezik, mert nincs elég jó és bő választék.

b) *Ismerni kell a játékok nevelőértékét is.*

Tudni kell a vezetőknek, hogy nem minden játék egyformán értékes és a különböző korú gyermekek számára nem mindegyik egyformán hasznos. Tudja pl., hogy az alkotó játékok különösen alkalmasak mind az értelmi nevelés, mind az erkölcsi nevelésre. A fegyelemre nevelést nagy mértékben azok a játékok segítik elő, amelyek szabályok betartá-

sát követelik meg. A mozgásos játékok sok esetben az önfegyelmézést, fegyelmezett mozgást kívánják meg. Kitartásra nevelésre különösen alkalmasak a gondolkodtató játékok. Tudatában legyen a nevelő annak is, hogy a különböző labda- és társasjátékok valóságos iskolái az akaratral kapcsolatos fegyelemnek, összműködésnek, a helyzetekhez való gyors alkalmazkodásnak, s ítélőtevékenységnek. A gyermekeknek nemcsak izmaik vannak állandó munkában, hanem eszük is folytonosan dolgozni kénytelen, mégpedig többféle munkát: hasonlításokat tesz, analizál, a dolgok okát keresi, következtet, számít, figyel, ítél, a játék fordulatait majd találatkonyságát, leleményességét, majd képzelő erejét kényszerítik munkára stb.

c) Nem elegendő azonban csupán a játékok és azok nevelő értékének az ismerete. Az is nagyon fontos, hogy a vezető helyesen tudja azokat felhasználni. A vezetőnek feltétlen *ismernie kell a gyermekek életkori sajátosságait*, általában, s ezen belül minden egyes gyermeket külön-külön is. Kell, hogy megfelelő erőfeszítést kívánjon a játék, mert ellenkező esetben könnyen unalmassá válik. Természetesen vigyázni kell arra is, hogy túl nehéz ne legyen, mert akkor elveszti játék-jellegét. Tehát érvényesítenünk kell a didaktikának a fokozatosságról szóló elvét. (A játékokban rejlő feladatokat mindig nehezebbé kell tennünk.)

d) Igen fontos követelmény az is, hogy a *vezető tudja a játékokat jól, ügyesen, érdekesen megtanítani*. (Fontos, hogy a játék az úttörők, a gyermekek játékos kedvéből fakadjon és semmi esetre se legyen kényszeredett.) Elsősorban lényeges, hogy a vezető jól felkészüljön a játék-tanításra, másodsorban pedig, hogy ügyesen tanítsa is meg a kitűzött játékot. Nem helyes pl. a vezető részéről így beindítani a játékot: Ma megtanuljuk a „Sor előtt” c. játékot, hogy fejlődjön a megfigyelő képességek, és hogy tanuljatok belőle. Vagy: Ma a következő öt játékot tanuljuk meg; Ismered-e a földrajzot? Szoborjáték... Felelj és add tovább... Gondolatolvasó... Igen, nem... c. játékokat és mindegyikre öt-öt percet szánunk.

A játékokban legyen tervszerűség, céltudatosság. (A vezető legyen tudatában annak a ténynek is, hogy a játékon keresztül a gyermek megismerésére jó alkalom nyílik és a gyermek alakítására, fejlesztésére tág lehetőség adódik.) A nevelő a régi játékok mellett új játékokkal gazdagítsa a gyermekeket. Jól át kell gondolnia a megtanítandó játékot, fel kell keltenie a gyermekben az érdeklődést a játék iránt. A játék menetét, szabályait világosan, pontosan ismertetni kell. Lehetőleg a vezető személyesen is kapcsolódjék be a játékba. (Persze ez nem azt jelenti, hogy folytonosan játszania kell.) Kényelmi szempontból azonban sohasem szabad kivonnia magát a játékból. A vezető ne szégyelljen játszani. Ne szégyellje, hogy tud még fiatalos lelkesedéssel labda után kapni, harmadiknak beállni, vagy a számháború izgalmas csatáiban részt venni. A játék menete közben ügyelnie kell arra, hogy a játék szórakoztassa a gyermekeket, de amellet a benne rejlő nevelőerő felszínre törjön és a legtökéletesebb formában érvényt szerezzen.

Ügyelnie kell arra, hogy mindenki örömmel vegyen részt a játékban

ne legyen olyan úttörő, aki félrehúzódik azzal az indoklással, hogy neki nincs most kedve játszani.

e) A játék természetétől függően, *ha alkalom adódik a bíráskodásra, ott feltétlenül igazságos, reális legyen.* Fontos az is, hogy a játék befejeztével az értékelés is megtörténjék. Itt ügyesen meg kell tanítani a gyermekeket a siker és sikertelenség átélésére, illetve elviselésére.

f) Ügyelni kell arra, hogy ha már jól tudják a gyermekek a játékot, a vezető szerepet váltogassák.

Tantervünk és a gyermekek játéakai

Gyakorlati szempontból fontos kérdés, hogyan tükröződnek az V. és VI. osztályos fiúk és lányok játékigényei az 1958-as tantervben. Ehhez nézzük meg, hogy a testnevelési tanterv miféle játékokat ír elő.

a) Fiúk számára:

Futó- és fogójátékok: Szarvasvadászat. Fogóérintés.

Versengések: Egyéni, sor, és váltóversenyek egyenes irányban és tárgyat megkerülve futással, szökdeléssel, labdahordozással és akadályok leküzdésével, váltás helyben. Labdaadogató, váltó és sorversenyek, oszlopban, körben és félkörben.

Labdajátékok: Rejtő róta. Szabadulás a labdától. Vadászlabda, Fogyasztó körben és szórtan. Kiszorító.

A fiúk számára előírt — játékkal kapcsolatos tantervi követelmények pozitíveknek mondhatók. A fiúk igényeihez szabottak. Megfigyeléseim és adataim is ezt bizonyítják. Az V. és VI. osztályos fiúk nagyon kedvelik a társas, futó, fogójátékokat, a versenyszerű játékokat, labdajátékokat. Kedvelt játékok a különböző területeken való versengés. Pl. fáramászásnál: ki tud gyorsabban felmászni? — Ki tud a szélső gallyakra jobban kimászni? — Általában, ki tudja legyőzni a másikat ügyességével, leleményességével, erejével, pl. birkózásban, boxolásban stb. Ezen tulajdonságaik érvényesülését biztosítják a tantervben előírt játékok, követelmények. S ennek tulajdonítható ezután az, hogy fiúk közül elég sokan említik kedvelt játékuikként pl. a szarvasvadászatot, fehér-fekete és a méta játékot stb.

b) Lányok számára:

Futó- és fogójátékok: Csalogató. Guggoló fogó. Fogd meg a végét.

Versengések: Egyéni, sor és váltóversenyek egyenes irányban és tárgyat megkerülve futással, szökdeléssel, labdahordozással és akadályok leküzdésével, váltás helyben. Labdaadogató, váltó és sorversenyek oszlopban, körben és félkörben.

Labdajátékok: Csürrkőzés. Kapósméta. Adogató verseny. Három-udvaros számolylabda.

A tanterv a lányok játékigényeit alig elégíti ki. Nem a lányok, hanem inkább a fiúk igényeihez méretezett, azaz fiús jellegű. Az V. és VI. osztályos lányok legkedvesebb játéakai az énekes, ritmikus, dallamos játékok. Ezek általában hiányoznak a tantervből. Amit a tanterv a lányok számára előír, inkább a fiúk igényeihez való. Ennek a következménye

az, hogy a tantervben megnevezett játékok közül egyet sem tekintenek kedves játékoknak.

Kíváncsinos lenne az V. és VI. osztályos lányok játékaiknak tantervét ilyen szempontból megvizsgálni és a szükséges módosításokat elvégezni.

I R O D A L O M:

- H. Wallon: A gyermek lelki fejlődése. Ford.: Binet Ágnes, Bp. 1958.
Sztugenyeczky és Jakovlev: Uttörő játékok. 1948.
Makarenkó: Válogatott pedagógiai tanulmányok. 1949.
Nógrádi László dr.: A gyermek és a játék. 1912.
Bakos-Kerényi: Utmutató a népi gyermekjátékok gyűjtéséhez. Művelt Nép kiad. Bp. 1953.
Igaz Mária: Népi énekes-táncos gyermekjátékaink. Köznevelés, 1955. dec. sz.
Kerényi György: Száz népi játékdal. Bp. 1938.
Népi gyermekjátékaink az óvodában, (Bakos-Forrai-Kerényi), Bp. 1952.
Népi gyermekjátékaink az ált. isk. I—II. osztályában. Bp. 1954.
Barna Jakab: 100 gyermekjáték. 1906.
Magyar Népzene Tára I. Gyermekjátékok. Bp. 1952. (Kodály-Kerényi)
Surányi László: Uttörők játékoskönyve. 1954.
Németh István: Játékoskönyv. 1955.
Nánágy György (Ford. oroszról): „Játék, torna, sport.” 1953.
B. Vincze Ágnes: Alkotó játék az óvodában. Bp. 1956.
Herman Alice: Régebbi magyar játékelméletek. Pedagógiai Szemle 1959. 1. szám.
Sós István: A népi játék oktatása a testnevelés órán. Sport és Testnevelés, 1954. 2. sz. 27.